

УДК 39(=161.2)(477.74)(478.9)(498)

DOI: <https://doi.org/10.18524/2312-6825.2019.30.189306>

В'ячеслав Кушнір

ORCID.ORG/0000-0003-3058-3019

Професор кафедри археології та
етнології України

факультету історії та філософії

ОНУ імені І. І. Мечникова (Україна, Одеса)

v_kushnir@ukr.net

ПОБЕРЕЖЖЯ В УКРАЇНО- МОЛДОВСЬКОМУ ПОРУБІЖЖІ

Назва «Побережжя», яка відома в історіографії з XVIII століття, засвідчує наслідки високої інтенсивності міжкультурних українсько-молдовських комунікацій в конкретному районі. Вони призвели до виокремлення в придністровській зоні Поділля особливого варіанту культури і ідентичності місцевого населення, яке в кінці XIX століття не пов'язувало себе з молдованами і українцями-подолянами. Процес формування етнографічної групи побережників не дійшов фінальної стадії, однак мав відчутний вплив на варіативність традиційної культури українців придністровської зони.

Ключові слова: Україна, Молдова, порубіжжя, Побережжя, східно-романське населення.

Vyacheslav Kushnir

ORCID.ORG/0000-0003-3058-3019

Professor of the Department of Archeology and
ethnology of Ukraine

Faculty of History and Philosophy

ONU named after I. I. Mechnikov (Ukraine, Odessa)

v_kushnir@ukr.net

COAST IN UKRAINE-MOLDOVA COAST

The name "Coast", which is known in historiography from the 18th century, testifies to the consequences of the high intensity of intercultural

Ukrainian-Moldovan communications in a particular area. They led to the isolation in the Transnistrian zone of Podillya of a special variant of culture and identity of the local population, which at the end of the nineteenth century did not associate itself with the Moldovans and Ukrainians. However, the process of forming an ethnographic group of coasters did not reach the final stage, but had a significant impact on the variability of the traditional culture of Ukrainians in the Transnistrian zone.

Keywords: *Ukraine, Moldova, border, coast, East Roman population.*

Актуальність. Україна на півдні межує з Румунією і Молдовою. На мапі це всього лише лінія, якою позначено кордон України з двома названими країнами. Та по обидві сторони державного кордону проживають українці, румуни і молдовани, співіснують поселення різних національностей. Отже, на відміну від державного кордону міжетнічний кордон має інший вигляд, а його територія входить до складу двох сусідніх держав. Тривалий період комунікаційних зав'язків між українцями, молдованами і румунами призвів до утворення особливого соціокультурного простору, населення якого і можна ідентифікувати як прикордонну спільноту. Але кожна ділянка цього простору потребує окремого розгляду, оскільки формування цього простору, як і його специфіки на окремих його ділянках, відбувалося по різному.

На одній із ділянок етноконтактної зони, а саме на межі Степу і Лісостепу, на півночі Одеської області в сучасних її адміністративних кордонах і в південній частині Вінницької області у XVIII ст.

існувало територіально-адміністративне утворення під назвою «Побережжя». Побережжям у ХІХ ст. називали місцевість між рр. Мурахвою, Кодимою, Бугом та Дністром. Землі Південно-Східного Поділля до впадіння р. Ягорлик у Дністер належали Любомирським і мали назву «Побережжя Дністра». У 1797 році Павло І затвердив доповідь сенату щодо комісії, яка продавала «Поберезькі маєтки» (чи маєток «Побережжя») князя О. Любомирського. До його складу входили 14 ключів (Чечельницький, Попелюський, Піщанський, Савранський, Коцеполюський, Юзефградський, Ракулівський, Крутянський, Нестоїтський, Чорнянський, Ягорлицький, Рибницький, Рашківський, Цекинівський), в яких знаходилося 187 населених пунктів (Кушнір, 2012: 36).

Метою і завданням даної статті є розгляд питання історії формування Побережжя на одній із ділянок придністровської зони – частині Південно-Східного Поділля в сучасних адміністративних межах півдня Вінницької області і півночі Одеської, його етно і соціокультурного простору за участю східно-романської діаспори, з'ясування етнокультурної ситуації в зоні Побережжя.

Історіографія. Обраний район прикордоння відрізняється від інших насамперед тим, що має назву. Побережжя згадується в працях українських і польських істориків різних часів. Розглядалися пи-

тання походження назви, географічних меж, складу населення тощо. З окремих питань існують незначні розбіжності, розглянуті зокрема М.Крикуном. А.Яблоновський, наприклад, співставляв Побережжя з Поділлям, окреслюючи його межі Дністром, Мурафою та Бугом. Такої ж думки дотримувався Павло Чубинський – між Мурафою, Кодимою, Дністром і Бугом (Крикун, 2016: 112–115). Згадував про Побережжя Н.Михневич, зазначаючи, що територія Ольгопільського повіту, як і інших повітів Подільської губернії називається «Побережчина» (Никандр Михневич, СПб., 1852: 23). У середині ХІХ ст. Побережжя, як регіональну назву прикордонної території Південно-Східного Поділля і Степової України (від Ямполья через Кам'янку, Рашків і до Бендер) згадував Юзеф Ігнаці Крашевський (J.I. Kraszewski, 1845.–t.1.).

В кінці ХІХ ст. вийшла друком стаття анонімного автора під назвою «Побережье Подолии» (Киевская старина. –1898. –Т.LXIII, сентябрь.). Вже сама назва статті вказує на район як периферію Поділля. Теми Побережжя опосередковано торкалися й інші дослідники (Кушнір, 2012: 36]. Відомостей про етнографію Побережжя ХІХ ст. не багато. Суттєво більше інформації про культуру населення ХХ ст. знаходимо в дослідженнях особливо після 1990-х років, зокрема в роботах О.Головка, В.Косаківського інших, достатніх для порівняльного аналізу,

розуміння соціальних процесів і етнокультурного розвитку.

Основна частина. Уявлення про Побережжя як особливий регіон формується поступово. Микола Крикун небезпідставно вважає виникнення поняття «Побережжя» у першій половині – середині XVIII століття, пов'язуючи його з активною колонізацією межиріччя Савранки – Кодими – Ягорлика – Дністра (Крикун, 2016: 115). Та все ж, слід визнати, що незважаючи на бідність населення Брацлавського воєводства початку XVII ст. (Документи Брацлавського воєводства 1566–1606 років: 14), землі поблизу Дністра все ж заселялись у XVI ст., роздавались привілеї на володіння селами. Так, у зверненні до польського короля Стефана і коронної канцелярії вказується, що 8 жовтня 1580 року під час пожежі у Вінницькому замку згорів привілей, виданий великим князем литовським Вітовтом Андрієві Судимонту на села, серед яких значаться Калаур з присілками, селище Рашків і річки Білоча, Молокіш, Рибниця (Документи Брацлавського воєводства 1566–1606 років: 281–282). Отже, в кінці XVI ст. У придністровській порубіжній зоні, в районі сучасної Кодимщини існують селища і присілки, переважно українські і молдовські. Формується українсько-молдовське порубіжжя. Відомі на сьогодні топоніми і гідроніми слід пов'язувати з переселенням молдован на лівий берег Дністра. На ран-

ньому етапі молдавські поселення часто виникали стихійно, наприклад, як село Нестоїта. Його появу пов'язують з молдованами, які знаходили у цій місцевості притулок, втікаючи від нападів кримських і буджацьких татар, про що свідчить і назва «Нестоїта» – сховище, пристанище, а також мікротопоніми Синдзир, Сала лунг. Таких поселень з'являється чимало. Сюди ж втікали і українці (Подольские епархиальные ведомости. – 1870. – № 12.–июнь.: 321).

Однак, східнороманський компонент був достатньо впливовим. У виданні «Географическое, гидрографическое, топографическое и экономическое описание Подольской губернии», автор, описуючи етнічний склад населення, зазначає, що біля річки Дністер у поселеннях побережных (підкреслено мною) багато оселилося волохів і молдован (Описи Подільської губернії кінця XVIII – початку XIX ст.– Кам'янець-Подільський, 2001: 42). А.Яблоновський вважав Побережжя навіть неукраїнським районом (Крикун, 2016: 112), не вдаючись, однак, до належного обґрунтування свого твердження.

Іншої думки Н.Михневич. Він не приділяв належної уваги мовному питанню населення повіту, однак зазначив, що найбільше на Ольгопільщині українців, які «розмовляють корінною малоросійською мовою» (Вестник императорского русского географического общества. – СПб., 1852. – Часть

6. – Кн.1.,: 32). Згадує і молдован, наголошуючи що мовою і одягом вони відрізняються від українців. Розмовляють молдовською і носять «білі манти з довгими назад комірами у вигляді чоотирикутника», тоді як українці-чоловіки носять «чорні свити без всяких шнурків і прикрас з круглими ззаду капюшонами (каптурами) і без них». Жінки-українки носять свити чорного і білого кольору, але без каптурів. На голові намітки із лляної домашньої пряжі у вигляді довгого і широкого рушника (Вестник императорского русского географического общества. – СПб.,1852. – Часть 6. – Кн.1.: 33).

Викликають інтерес етнографічні нотатки Ю. Крашевського, як від безпосереднього спостерігача побуту, громадських стосунків, антропологічних особливостей населення зокрема Балтського повіту (Кушнір, 2012: 393 – 401]. Відзначає, що саме українці склали чисельну більшість, а руську (українську – В.К.) мову, як найбільш розповсюджену, розуміли усі. Другими за чисельністю вважав молдован, які разом з українцями склали більшу частину населення краю. Важливі зафіксовані ним етнокультурні маркери, спостереження, зауваження. Так Ю. Крашевський повідомляє, що східноподільські дівчата волосся заплітають у коси і скручують на голові, носять запаски з сукна в клітину, намиста з бурштину, багато низок коралів. Одягають свити темно-коричневого кольору, без

прикрас. На свята замість фартухів використовують бавовняні хустини червоного кольору. Заміжні жінки на голові носять різних кольорів очіпки, намітки, також різних кольорів, навіть чорного. Чоловіки носять високі смушкові шапки чорного кольору, червоні або сизі пояси (Кушнір, 2012: 394).

Схоже, про молдован знав мало, та деякі притаманні культурі особливості відзначив. Вважав їх нарядними і вишуканими у білих засуканих по лікоть сорочках, обвитим різнобарвними стрічками волоссям. З одягу відзначає вишиті біля ший гарним багатим узором сорочки. Чоловіки, крім червоних і сизих волошкових поясів, носили зелені бавовняні, вишивані, однак не носили їх на свиті, а під нею (Кушнір, 2012: 395). Молдовани-переселенці зберегли поміж українцями свою мову і звичаї, обряди, зокрема весільні, одяг, як нафрама, святкові прикраси із золотих і срібних монет, обрядове вбрання та інше (Кушнір, 2012: 397).

Більш детальний аналіз етнографічної ситуації знаходимо в праці «Побережжя Подолії» (Киевская старина.—1898.—Т. LXIII, сентябрь: 65–74). Анонімний автор торкається низки ключових питань, таких як походження назви, етнічного складу населення, його культури. На початку статті наголошується, що йдеться саме про дністровське побережжя Поділля (підкреслене мною), а не про всю його територію. Ймовірно він або не мав достатньої інформації про

інші райони Побережжя, або свідомо зосередив увагу лише на поселеннях придністровської смуги. Про обізнаність автора свідчить його однозначні зауваження, що дністровське побережжя Поділля «досить різко відрізняється своїми етнографічними і культурними особливостями» (Киевская старина. –1898. –Т.LXIII, сентябрь; 65), а усвідомлення ним регіональної окремішності знайшло своє відображення в назві «Побережжя», яку автор вважає народною (Киевская старина. –1898. –Т.LXIII, сентябрь: 65).

Інформацію, зокрема про мовну ситуацію, більш пізнього періоду (1806 рік) знаходимо в «Географическом, гидрографическом, топографическом и экономическом описании Подольской губернии». «Дворяни розмовляють по-польски, у простого народу в повітах Балтському, Ольгопольському, Ямпольському, Брацлавському, Вінницькому, Літинському вимова українська, малоросійська, в інших повітах змішана з польською і мазурською, євреї говорять зіпсованою німецькою, а молдовани молдавською» (Описи Подільської губернії кінця XVIII – початку XIX ст. – Кам'янець-Подільський, 2001: 42).

Про українців і молдован у цій зоні писав Михайло Карачківський, який з 31 червня по 15 серпня 1928 року за дорученням історично – географічної комісії ВУАН (Гавриленко, Карачківський 1929,

Рукописний фонд бібліотеки Вернадського. – Ф.Х. Од.зб.11635) відвідав близько тридцяти населених пунктів, які за сучасним адміністративним розподілом входять до Балтського, Кодимського районів Одещини та Рибницького району Молдови.

Важливо, що інформація етнографічного характеру з наведених публікацій другої половини ХІХ – початку ХХ століття зібрана дослідниками безпосередньо в процесі спостереження за життєдіяльністю місцевого населення придністровської території. Такий підхід мінімізує вірогідність помилкового сприйняття дійсності, підвищує ступінь довіри до змісту друкованих публікацій, які дають вагомі підстави вважати, що принаймні у другій половині ХІХ століття у придністровській зоні в межах нашого дослідження українці і молдовани складали більшість населення і визначали її етнографічну специфіку.

З 1990-х років зібрано і введено до наукового обігу значний обсяг нарративу, досліджено динаміку демографічного розвитку, етнічного складу населення, традиційної культури. Виявлено компоненти молдовських традицій у побуті українців, сімейній і календарній обрядовості, ткацтві. В сукупності матеріали ХІХ – першої половини ХХ ст. дають підстави для узагальнень, розуміння Побережжя як феномену на українсько-молдовському порубіжжі.

Матеріали і дослідження доводять, що контак-

тування носіїв слов'янського і східнороманського населення призвело до утворення соціокультурного простору з відчутним молдавським впливом, особливо у придністровській зоні Балтського повіту, принаймні до водорозділу річки Буг, що відзначали ще в XIX ст. (Киевская старина. –1898. –Т.LXIII, сентябрь; с. 66). Інтенсивність комунікаційних процесів супроводжувалась формуванням спільноти, яка починала усвідомлювати власну суб'єктність, виокремлюючи себе з молдавського і українського (подільського) етнокультурного простору, в межах конкретної території. Мешканці Побережжя, принаймні в 10 кілометровій від Дністра, не вважали себе ні молдованами, ні подолянами, яких вони називали «руснаками» (Киевская старина.–1898.–Т.LXIII, сентябрь; с. 66). Це переконливий доказ наявності процесу формування регіональної ідентичності і основи для утвердження відповідної назви – «Побережжя», яка відображає його етнографічну специфіку. Та побережники не стали етнографічною чи субетнічною групою з причини активної асиміляції молдован, особливо в першій половині XX століття. Але в культурі українців Побережжя залишилось чимало східнороманських компонентів, зокрема у традиційному ткацтві (Кушнір, 2012: 93–98; Кушнір, 2018: 27–38), в інших сегментах традиційної культури (Кушнір., Петрова, 2008). Наслідки активних взаємин українців

і молдован відобразились у народній культурі. Компоненти обрядової практики, фольклору, образотворчого мистецтва проникали в традиційне культурне середовище українців, аналогічні проникнення від українців сприймали і молдовани. Такі міжкультурні інтерференції й визначили специфіку культури Придністров'я. Вони і визначають особливість придністровського варіанту етнокультури українців, а територію як етноконтактну по обидві сторони державного кордону.

Виникає цілком логічне запитання про місце Побережжя в українсько-східнороманській етноконтактній зоні. На теренах України цей простір маркується наявністю молдавських поселень, функціонуванням у них мови, традиційної обрядово-побутової культури, які і забезпечували існування молдовської ідентичності. Однак такі поселення знаходилися в різних умовах, з різними можливостями підтримки своєрідності молдовської культури. Так в *зоні безпосереднього контакту* (Подністров'я) комунікаційні зв'язки молдовської діаспори з молдовським етнічним простором значно тісніші, ніж у віддалених від етнічного кордону районах. У зоні безпосереднього контакту, завдяки активнішим комунікаціям переселенців з історичною батьківщиною, молдавська діаспора у ХІХ ст. як суб'єкт мала суттєвий вплив на економічний і культурний розвиток регіону. Рівень комунікацій, порівняно з

поселеннями другої віддаленої зони, відзначався високою інтенсивністю, особливо у 1920-х роках, коли частина Побережжя входила до складу Молдавської Автономної Радянської Соціалістичної республіки, а освіта і культура молдован підтримувалась на державному рівні.

У цій зоні молдовани проживали компактно, розселившись як моноетнічними поселеннями, так і разом з українцями в українсько-молдовських селах. Часто вони оселялись поруч з українцями, з часом об'єднувались в одне поселення, дотримуючись, однак, звичаїв локального розселення за національними ознаками. Наприклад, у селі Лабушна (на кінець XVIII ст. нараховувалось 64 господарства українців і 50 господарств молдован) (Рукописний фонд бібліотеки Вернадського.– Ф.Х. Од.зб.11635; с.176), Крутях (на кінець XVIII-початок XIX ст. зафіксовано 28 жител молдован і 37 жител українців), Красенькому (20 жител молдован і 8 українців), Гарабі (по 30 жител українців і молдован), Молокіші (72 житла молдован і 6 жител українців). Сусіднє з Лабушною село Плоть також поділялось на декілька частин, серед яких руснацька і молдавська. Значною частиною мешканців села Грабове у XIX ст. були молдовани. У 1950-х роках молдовани проживали у шістьох з двадцяти населених пунктів Кодимського району. Вони склали приблизно половину мешканців села Шершенці, 30 %

у селі Тимкове, стільки ж молдован нараховувалось в селах Слободзея, Волядинка, Лабушна (Мельничук, 1967: 58). Часто такі села об'єднувались в одне поселення. Низка поселень таких як Стримба, Фернатія, Євтодія розміщені групою вздовж річки Фернатія. Село Мошняги, що поблизу Євтодії, знаходиться на правому березі Кодими. Ще й сьогодні на теренах Кодимщини і Балтщини чимало молдавських топонімів нагадують про колишню присутність тут східнороманських першопоселенців. Станом на 1913 рік найбільша кількість молдован, або як ще їх називали мультан була в Ольгопільському, Ямпільському і Балтському повітах (тобто в межах Побережжя). Чимало з них українізувалися, сприйняли українську мову і культуру, однак до 30 тисяч молдавського населення користувалися молдавською мовою (Григорійв, 2008: 35). Топоніми (Гиртопи,), гідроніми (Стримба, Фернатія інші), назви поселень (Мошняги, Стримба, Євтодія, Фернатія інші), засвідчують роль молдован в економічному і культурному освоєнні краю.

Молдавське населення віддалене від Дністра в районах Буго-Дністровського межиріччя знаходилося в *зоні обмежених комунікативних можливостей* як з Молдовою, так і молдавськими поселеннями діаспори, поступово асимільовувалось. За винятком моноетнічних молдавських поселень, в яких ендогамні шлюби, мовна і традиції звича-

єво-обрядові практики стримували проникнення зовнішніх впливів у культурний простір молдован, забезпечували тривале існування архетипів як традиційно-побутових, так і мовних. Наприклад, у молдавських говорах Лівобережжя Дністра побутують давньомолдавські форми, невідомі румунській мові (Стати, 2009:184). У крупних моноетнічних поселеннях рівень молдавської ідентичності достатньо високий і сьогодні. При цьому інтенсивність комунікацій молдовських поселень з навколишнім іншим соціокультурним простором залишається не високою, що також сприяє збереженню мови, культури, молдавської самосвідомості.

Та навіть у першій, зоні безпосереднього контакту, процеси міжкультурних інтерференцій, акультурації і асиміляції молдован з часом посилювалися. Насамперед у змішаних українсько-молдавських селах. Тому, якщо до середини ХХ століття максимальний простір українсько-молдавського порубіжжя фіксується по річці Кодима, у другій половині століття він суттєво звужується до Дністра.

Зазначене актуалізує питання класифікації населення району, як соціокультурного суб'єкта. Назва «Побережжя» станом на другу половину ХІХ ст. дає підстави розглядати наявність процесу утворення історико-етнографічного району на достатньо обширній території взаємодії українського і молдавського населення. Питання складне, контра-

версійне в тлумаченнях і оцінках. Території, заселені різними етнічними спільнотами, кордони чи границі між державами і дотичні до них території давно стали об'єктом уваги дослідників різних наукових спеціалізацій. Паралельно з накопиченням наративів розроблялись методологічні підходи в атмосфері притаманних темі гострих але продуктивних дискусій. Вони стосувались важливих аспектів проблеми, у тому числі і понятійно-термінологічних. Незважаючи на різні погляди, наукові традиції, увага зосереджувалась на пошуках універсального наукового інструментарію, зокрема і питання дефініцій. За відсутності єдиного підходу, застосовуються авторські методики у відповідності до історичної і етнокультурної специфіки конкретної території, специфіки предмету, часових і просторових умов, завданнями дослідження. У більшості випадків контактні території називають фронтиром – перехідною зоною, зоною зіткнення цивілізацій. Та у таких випадках йдеться переважно про значні за площею території з не менш масштабними процесами на кшталт навіть націєтворчих.

Однак, кожний фронтір має периферію зі своєю логікою розвитку і результатами. Південь України з його північним і північно-західним Причорномор'ям також розглядають як фронтір, як зону зіткнення Східної і Західної цивілізацій. Його кордони, структурно-змістове етнокультурне наповнення,

змінювались. Ситуація на Півдні України за доби середньовіччя за багатьма ознаками суттєво відрізнялася від ситуації у XVIII-XIX століттях. У XIX столітті південноукраїнський фронтір інший, як і його периферія. Однією з таких периферій фронтіру є дотична до сусіднього етнокультурного масиву територія, у нашому випадку Молдови і Румунії. Такі території, безпосередньо дотичні до державних кордонів, називають «пограниччя», «прикордоння» тощо.

Найвідповіднішим до нашої теми видається термін «порубіжжя». Він, на відміну від «пограниччя», «прикордоння», не обмежується територіями, прилеглими безпосередньо до державних кордонів. Основна відмінність у тому, що територія зони порубіжжя не є статичною, залежить від впливу різних чинників. Її межі можуть сягати значних відстаней від державного кордону, або максимально звужуватись до державного кордону, як у випадку з Побережжям у другій половині XX ст.

Висновки. Таким чином, у XVIII ст. у Південно-Східному Поділлі між річками Дністер, Мурахва, Ягорлик і Південний Буг існував історико-етнографічний район під назвою «Побережжя» своєрідність етнокультури якого, принаймні придністровської зони, була відзначена ще в XIX ст. Та побережники не стали етнографічною чи субетнічною групою з причини активного зростання чисельно-

сті українців і прискорення процесу гомогенізації, особливо в першій половині ХХ століття. Етнонім «побережники» втратив перспективу трансформуватись в автонім. Але в культурі українців придністровської зони Побережжя залишилось чимало східнороманських компонентів. Вони і визначають особливість придністровського варіанту етнокультури українсько-молдовського порубіжжя у ХІХ ст.

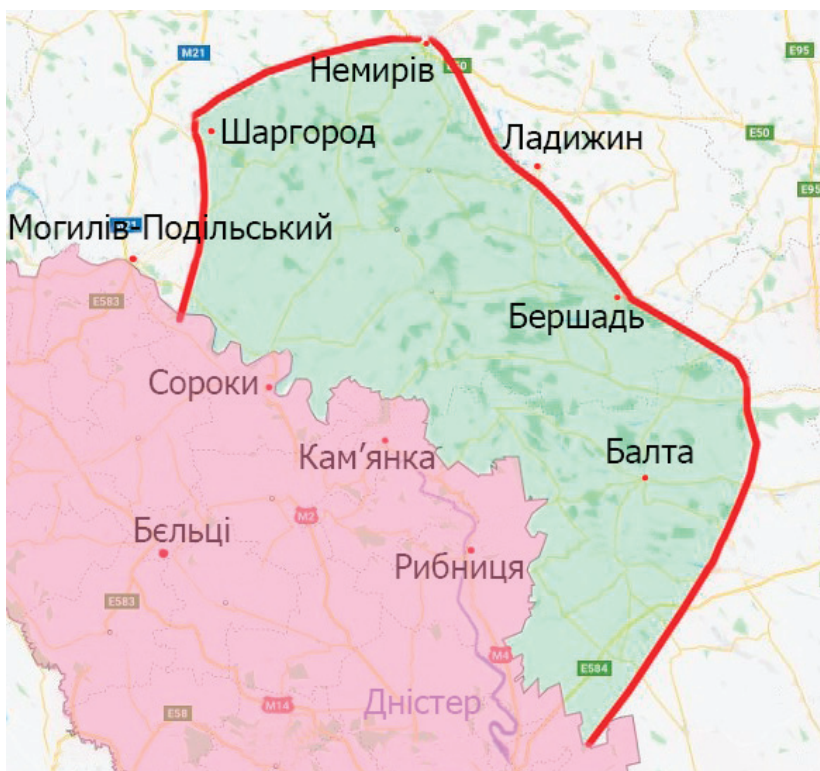

Рис. Мапа Побережжя

Список використаних джерел та літератури

1. Гавриленко, Карачківський 1929 – Гавриленко Т. Карачківський М. Північно – Західна Балтщина. “Історично – географічний збірник”. Т.ІІІ, К.,1929.
2. Географическое, гидрографическое, топографическое и экономическое описание Подольской губернии // Описи Подільської губернії кінця ХVІІІ – початку ХІХ ст.-Кам’янець-Подільський, 2001.
3. Григоріїв, 2008 – Григоріїв Н.Я Поділля. Географічно-історичний нарис.– Кам’янець-Подільський, 2003.
4. Документи Брацлавського воєводства 1566–1606 років (упорядники Микола Крикун, Олексій Піддубняк).–Львів, 2008.
5. Историко-статистическое описание села Нестоитой Балтского уезда // Подольские епархиальные ведомости. – 1870.– № 12.–июнь.
6. Карачківський, – Карачківський М. Північно-Західна Балтщина (мапа).– Рукописний фонд бібліотеки Вернадського.– Ф.Х. Од.зб.11635;
7. Киевская старина.–1898.–Т.LXІІІ, сентябрь.
8. Кушнір, 2012 – Кушнір В.Г. Господарсько-побутова адаптація українців південно-західного степу і Нижнього Подунав’я.– Одеса, 2012.
9. Кушнір, 2012 – Кушнір В.Г. Етнографія Півдня України в спогадах Юзефа Крашевського // *Regiones euxinum spectantes. Stosunki kulturowe, etniczne I religijne na przestrzeni dziejow.*– Krakow, 2012.
10. Кушнір, 2018 – Кушнір В.Г Орнаментака ткацьких виробів населення українсько-молдовського порубіжжя: традиційне і новаційне // *Записки історичного факультету.*– Вип 29.– Одеса, 2018.
11. Кушнір., Петрова, 2008 – Кушнір В.Г, Петрова Н.О. Весільна обрядовість українців Одещини.– Одеса, 2008.
12. Мельничук, 1967 – Мельничук О.С. Топоніміка Кодимського району Одеської області // *Мовознавство.* – Т. 14. – К., 1967.
13. Крикун., 2016 – Крикун М. Кордони воєводств Правобережної України у ХVІ–ХVІІІ століттях.–Львів, 2016.
14. Никандр Михневич. Этнографические и статистические сведения об Ольгопольском уезде Каменец-Подольской губернии // *Вестник императорского русского географического общества.* – СПб.,1852.– Часть 6.– Кн.1.
15. Стати, 2009 – Стати В. Молдаване. Историческое и этнополитическое исследование. – Кишинев, 2009.
16. J.I. Kraszewski, *Wspomnienia Odessy, Jedysanu i Budzaku: dziennik przejażki w roku 1843 od 22 czerwca do 11 września, Wilno, 1845.*–t.1.

References

1. Havrylenko, Karachkivskyyi 1929 – Havrylenko T. Karachkivskyyi M. Pivnichno – Zakhidna Baltshchyna. “Istorychno – heohrafichnyi zbirnyk”. [North-Western Baltic region. “Historical and Geographical Collection”] T.III, K.,1929. [in Ukraine]
2. Heohrafycheskoe, hydrohrafycheskoe, topohrafycheskoe y ekonomycheskoe opysanye Podolskoi hubernyy [Geographical, hydrographic, topographical and economic description of Podolsk province]// Opysy Podilskoi hubernii kintsia XVIII – pochatku KhIKh st.–Kamianets-Podilskyyi, 2001. [in Ukraine]
3. Hryhoriiv, 2008 – Hryhoriiv N.Ia Podillia. Heohrafichno-istorychnyi narys.[Geographical-historical sketch]– Kamianets-Podilskyyi, 2003. [in Ukraine]
4. Dokumentoy Bratslavskoho voievodstva 1566–1606 rokiv [Documents of the Bratislava Voivodeship of 1566–1606] (uporiadnyky Mykola Krykun, Oleksii Piddubniak).– Lviv, 2008. [in Ukraine]
5. Ystoryko-statystycheskoe opysanye sela Nestoytoi Baltskoho uезда [Historical and statistical description of the village of Nestoitoy Baltic county]// Podolskyye eparkhialnye vedomosty. – 1870.– № 12.–yiun.[in Ukraine]
6. Karachkivskyyi, . – Karachkivskyyi M Pivnichno – Zakhidna Baltshchyna (mapa).[North-Western Baltic region]– Rukopysnyi fond biblioteky Vernadskoho.– F.Kh. Od.zb.11635;[in Ukraine]
7. Kyevskaia staryna.–[Kiev antiquity]1898.–T.LXIII, sentiabr.
8. Kushnir, 2012 – Kushnir V.H. Hospodarsko-pobutova adaptatsiia ukrainstiv pivdenno-zakhidnoho stepu i Nyzhnoho Podunavia.–[Economic and household adaptation of Ukrainians in the southwestern steppe and Lower Danube region] Odesa, 2012. [in Ukraine]
9. Kushnir, 2012 – Kushnir V.H. Etnohrafiia Pivdnia Ukrainy v spohadakh Yuzefa Krashevskoho // Regiones euxinum spectantes. Stosunki kulturove, etniczne I religijne na przestrzeni dziejow.– [Ethnography of the South of Ukraine in the Memoirs of Jozef Krashevsky] Krakow, 2012. [in Poland]
10. Kushnir, 2018 – Kushnir V.H Ornamentyka tkatskykh vyrobiv naselennia ukraïnsko-moldovskoho porubizhzhia: tradytsiine i novatsiine [Ornamentation of weaving products of the Ukrainian-Moldovan border population: traditional and innovative]// Zapysky istorychnoho fakultetu.– Vyp 29.– Odesa, 2018. [in Ukraine]
11. Kushnir., Petrova, 2008 – Kushnir V.H, Petrova N.O Vesilna obriadovist

- ukraintsiv Odeshchyny.–[Wedding ceremony of Ukrainians of Odessa region] Odesa, 2008. [in Ukraine]
12. Melnychuk, 1967 – Melnychuk O.S Toponimika Kodymskoho raionu Odeskoi oblasti [Toponymics of the Kodyma district of Odessa region]// Movoznavstvo. – T. 14. – K., 1967. [in Ukraine]
  13. Krykun,. 2016 – Krykun M. Kordony voievodstv Pravoberezhnoi Ukrainy u XVI–XVIII stolittiakh.[Borders of the Provinces of Right-Bank Ukraine in the XVI–XVIII Centuries] – Lviv, 2016. [in Ukraine]
  14. Nykandr Mykhnevych. Ėtnohrafycheskye y statystycheskye svedeniya ob Olhopolskom uezde Kamenets-Podolskoi hubernyy [Ethnographic and statistical information about the Olgopol district of Kamenets-Podilskyi province]// Vestnyk ymperatorskoho ruskoho heohrafycheskoho obshchestva. – SPb.,1852.–Chast 6.– Kn.1. [in Russian]
  15. Staty, 2009 – Staty V. Moldavane. Ystorycheskoe y ětnopolytycheskoe yssledovanye[A historical and ethno-political study]. – Kyshynev, 2009. [in Moldova]
  16. J.I. Kraszewski, Wspomnienia Odessy, Jedysanu i Budżaku: dziennik przejażki w roku 1843 od 22 czerwca do 11 września, Wilno, 1845.–t.1.